HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ואם תלמיד חכם הוא. שרגיל בסמוכות לחזור על גרסתו תמיד ויודע בכך: **ירגיז יצר טוב.** שיעשה מלחמה עם יצר הרע: **ודומו סלה.** יום הדומיה הוא יום המות שהוא דומיה עולמית: **זה מקרא.** תומס שמצוה לקרות בתורה: **זו משנה.** שיתעסקו בסמוכות: **זה גמרא.** שבירת טעמי המסורות שממנו יוצאה הוראה. אבל המוריס הוראה מן המשנה נקראו מבלי העולם בשם סתומה (דף כב.): **להגיו אותו תורגם על שפי פיוס בידו.** להרגיל את המזיקין: **מאי משמע.** (ג) דבקריאת שמע: **שפעיף עיניך בו.** שם תכפל ושגרת עיניך בתורה (ג) היא משתכחת ממך: **וכבי רשף יגביהו עוף.** העוף משלקט ממך (ד): **קטב מריר.** זה שם של להכריס בשכחת פסחים (דף קיז.): **ולחומי רשף.** כתיב בין רעב למזיקין נדרש לפניו ולאחריו יסורין ומזיקין: **לפילו פיגוקים של כיס רבן יודעים.** שהתורה מגינה שלמדין מספר תומם שם שמוע תשמע [וגו'] כל המצוה שבה שמתי וגו'. ולפילו הקטנים שלא הגיעו למספר מיוד כבר למדו:

אם תלמיד חכם הוא אין צריך אמר אביי אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי כגון [1] ביידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת: א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא' [2] רגזו ואל תחטאו. אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה. וא"ר לוי בר חמא אמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב [3] ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא [4] מלמד שכולם נתנו למשה מסיני: א"ר יצחק כל הקורא ק"ש על מטתו כאלו אוחז חרב של שתי פיות בידו שנאמר [5] רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מרישא דענינא דכתיב [6] יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנאמר [7] ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר [8] התעיף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא מזיקין שנאמר [9] מזי רעב ולחומי רשף וקטב מריר. אמר רבי שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף אמר ליה רבי יוחנן [10] הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר [11] ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו שנא' [12] נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר: [13] ואין טוב אלא תורה שנאמר [14] כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח אבל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא' [15] נחפשה דרכינו ונחקורה [16] ונשובה עד ה' פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה שנאמר [17] אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר [18] כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר [19] וה' חפץ דכאו החלי יכול אפילו לא קבלם מאהבה תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם [20] מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' וחפץ ה' בידו יצלח פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר [21] ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו לא הסיר מאתי: א"ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו אל תקרי [1] תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלח דכתיב [17] ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב [18] אלה דברי הברית מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם: [1] תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו ארץ ישראל דכתיב [19] כי באשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך וכתיב בתריה [20] כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא דכתיב [21] כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. תני תנא קמיה דר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר

---

1. בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי פָּדִיתָה אוֹתִי יְיָ אֵל אֱמֶת: תהלים לא ו
2. רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ סֶלָה: תהלים ד ה
3. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וְהֱיֵה שָׁם וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם: שמות כד יב
4. רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם: תהלים קמט ו
5. יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם: תהלים קמט ה
6. כִּי אָדָם לְעָמָל יוּלָּד וּבְנֵי רֶשֶׁף יַגְבִּיהוּ עוּף: איוב ה ז
7. הֲתָעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּנָפַיִם כַּנֶּשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיְמָה: משלי כג ה
8. מְזִי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי יְשֻׁן בְּהֲמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם עִם חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר: דברים לב כד
9. וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ רֹפְאֶךָ: שמות טו כו
10. נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב וּכְאֵבִי נֶעְכָּר: תהלים לט ג
11. כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ: משלי ד ב
12. נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד יְיָ: איכה ג מ
13. אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ: תהלים צד יב
14. כִּי אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהַב יְיָ יוֹכִיחַ וּכְאָב אֵת בֵּן יִרְצֶה: משלי ג יב
15. וְיֶחֱפַץ דִּכְּאוֹ הֶחֱלִי אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשׁוֹ יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים וְחֵפֶץ יְיָ בְּיָדוֹ יִצְלָח: ישעיהו נג י
16. בָּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא הֵסִיר תְּפִלָּתִי וְחַסְדּוֹ מֵאִתִּי: תהלים סו כ
17. וְלֶחֶל קָרְבָּן מִנְחָתֶךָ בְּמֶלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח: ויקרא ב יג
18. אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: דברים כח סט
19. וְיָדַעְתָּ עִם לְבָבֶךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִיַּסֵּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְיַסְּרֶךָּ: דברים ח ה
20. כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מָיִם עֲיָנֹת וּתְהֹמֹת יֹצְאִים בַּבִּקְעָה וּבָהָר: דברים ח ז
21. כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר: משלי ו כג

ו) [ע"י גמלה יט ב], 3) [נמין כט. מולין פג:], ג) נקמן מח: ע"ז יט: ממות נג: [כתות פ"ו ה"ג, ד) פ"ל פסחים ומצה יעשה מצוה שנאמר ומצות], ה) [יתכן להיות הכי אמר אמר אבא פ"ב יומא ולו וכו' ועיין מו"ק דף כב.], ו) ר"ל הלי"ת כפגול אלא נפילי (מ"מ), 1) מכילתא פ"ב יתרו ופסחי פ' ואתחנן ע"ש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אם קבלם עליו מאהבה מה שכרו: (ב) רש"י ד"ה מאי משמע שמך דבקריאת שמע: (ג) ד"ה התעיף וכו' כמורה הס"ד ותפ"כ מ"ס ואינגו היא משתכחת: (ד) ד"ה וכבי רשף וכו' העוף מסלק ממך את בני רשף הס"ד:

מוסף רש"י

לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. אם הילר הרע לאמר לו עשה עבירה זו, לא דיו שאמנע מן העבירה אלא הולך ועושה מצוה (סנהדרין קיא:). **ישפשף במעשיו.** שעשה כבר, ויבקוש עבירות שיעשו ויתוסם ויבוא (עירובין יג:).

רבינו חננאל

[הא] דאמרינן צריך לומר מפסוקי דרחמי כגון ביידך אפקיד רוחי, נהגו לאומרו בכלל השכיבנו, וטפי מהם לא מטרחינן ליה.

רב נסים גאון

מה אשם לדעת אף יסורין לדעת. כי הקרבנות אין מותר להקריבן אלא ברצון בעלים ולא בעל כורחן כדתניא (ערכין דף כא ושנ"ן יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כורחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין עד שיאמר רוצה אני ואמרו עוד מנין למתעסק בקדשים שפסול וכו' לעכב מנין תלמוד לומר לרצונכם תזבחוהו (לרצונכם זבחו) לדעתכם זבחו ואיתא בשחיטת חולין בפ' הכל שוחטין (דף יג) ובמס' נדרים בפרק אין בין מודר הנאה מחברו (דף לה) איתא אמר ר' יוחנן הכל צריכין [דעת] חוץ ממחוסר כפרה: